

מראי מקומות - יבמות לב.

א. נתן גט למאמרו הותרה אפי' היא

ביאר התוס' ישנים, דלא אמרי' דהוי כגרושת אחיו, כיון שלא נתן הגט אלא להפקיע המאמר, ומאמר דעבד שקלי', נמצא כאילו לא היתה אשתו מעולם. ובביאור הדברים, חקר בשיעורי ר' שמואל (רל"ח), דיש לבאר דמאחר ואין עליה מכח המאמר חלות דין אישות גמורה ורק קנין יבמות, א"כ י"ל דאין כח לאישות שמחמת המאמר אלא כ"ז שלא גירשה עדיין, אבל לאחר גירושין אין דין קורבה מכח המאמר (כלומה, דא"ז כמו אישות דכשעושה קורבה הקורבה קיים לעולם, אלא היחס של מאמר הוא רק כל זמן שהמאמר קיים). אבל כ' דזהו דוקא אם מאמר קונה רק מדרבנן (וא"כ לכאו' ק' לבאר כן בדעת התו"י, שהרי לעיל כ' דשאלת הגמ' אזלא לפי ב"ש, וק"ק לומר דעכשיו הגמ' אזלא רק דלא כב"ש, ואולי ס"ל דאפי' לב"ש אין מאמר קונה אלא מדרבנן). עוד צידד לבאר, דלמא לעולם מאמר היינו כאישות, דיכול לחול הקורבה לעולם, אלא דתקנו רבנן דכשנתבטל המאמר, בטל למפרע, וממילא לא נשאר שום שמץ של קורבה.

ב. הותרה אפי' היא

פרש"י, דהיינו דמותרת לשלישי כשימות שני. ומבואר מדבריו דעדיין אסורה למי שמגרשה. אבל אי' בתוס' לקמן (נב: ד"ה או) דללשון זה של הגמ' מותרת אפי' לו. ולגבי מש"כ רש"י "כשימות השני", העיר בשיעורי ר' שמואל (רמ"א) דאמאי יהי' הדין כן, הרי כיון שגירשה ופקע זיקתו, א"כ למה אסורה לאחיו עד שימות המגרש. ותי' עפ"מ ש"כ לעיל, דביאור הא דאינה אסורה משום גרושת אחיו הוא משום דבטל כח המאמר, ואפשר דרש"י לא ס"ל כתי' זה של התוס' ישנים דבטל כח המאמר, אלא דס"ל דבאמת כל זמן שלא מת השני אסורה להתייבם לשלישי משום גרושת אחיו, ורק לאחר מיתת השני, דאז אית בה דין נפילה גם ליבום גם מחמת השני מכח הזיקה שהיתה לו בה, ונפילה זו מתרת איסור גרושת אחיו שהי' בו מכח המאמר (אף דודאי מאמרו פקע בנוגע האיסור אשת ב' מתים, וצע"ק בזה. ועוד צ"ע, דלפי ביאורו לכאו' צ"ל דמירי דגם האח השני מת בלא בנים, ולכאו' דוחק לאוקמי' ק).

ג. ת"ר בא עליה חייב עלי' משום

אשת אח ומשום אחות אשה

פרש"י, בחיי אשתו, וכוננתו, שהרי לאחר מיתת אשתו אין שום איסור אחות אשה. אולם הרשב"א הביא בשם הר"ח דאפי' לאחר מיתת אשתו מירי, והק' על הר"ח למה תהי' אסורה עליו משום אחות אשתו אף לאחר מיתת אשתו, וכ' דלמעשה מצא כן מפורש בתוספתא. ובביאור הדבר, ע' חי' ר' שמואל (סי' ג, אות ד' ואילך) דכ' לבאר ע"פ היסוד של האחרונים (הגרי"ז והפמ"ג) שיש איסור "צרת ערוה" שהוא איסור בפנ"ע, וכמו דהערוה של "צרת אחות אשתו" לא פקע לאחר מיתת אשתו, ק"ו איסור הערוה של אחות אשתו גופא לא פקע במקום מצוה, ע"ש שהאריך בזה.

ד. כיון דאחות אשה לא חייל, תתייבם יבומי

הק' האחיעזר (א, ג), איך שייך לומר לייבם, הא אפי' אם אמרי' דאין איסור חל על איסור, וזה לכאו' רק כלפי האיסור, אבל כלפי התפיסת קידושין, לכאו' פשוט הוא דלא חלים הקידושין אפי' אם האיסור אינו חל [וא"כ אין שייך לקיים מצות יבום, שהרי אינו יכול לקנותה לאשה]. וע"ש שכ' דכל זה הוא למסקנת הגמ', דכיון דאמרי' דאיסור אחות אשה מתלא תלי וקאי, והיינו דאיכא האיסור כאן במציאות, ממילא גם איסור אחות אשה מונע תפיסת הקידושין, ובגלל האיסור אחות אשה אי"צ חליצה, אבל בלא סברא זו דמתלא תלי וקאי, באמת יהיו חלים הקידושין, משום שאין כאן מציאות של אחות אשה בכלל. ובהו ביאר הא דאי' בגמ' דאיסור אשת אח לא פקע, דלכאו' ק', לימא דודאי פקע האיסור אשת אח, וחל עלי' האיסור אחות אשה, וכיון שחייל איסור אחות אשה, ממילא חייל עלה איסור אשת אח. וע"פ הני"ל ביאר, דלא פקע משום דגם קודם שנפקע איסור אשת אח, מ"מ בכח איסור אחות אשה למנוע מלחול הזיקה בשבילו, משום דאי' כאן מציאות של איסור אחות אשתו שתלי וקאי.

ה. והילכך לא פקע

כ' תוס' דלכאו' יוצא דאשת אח מן האב פוטרת צרתה, ונמצא שיש עוד ערוה, וליחשבה אשת אח בהדי ט"ו נשים בריש מכלתין דפוטרות צרותיהן, ותי' דמ"מ מכח אחות אשה קאתי. ודייק בחי' הגרי"ז על הרמב"ם (הל' יבום) מדברי רש"י דכ' "הלכך הואיל ואיסור אחות אשה מוכן ועומד לחול עלי', פטורה מן היבום ולא פקע איסור אשת אח וחייב משום אשת אח", דחולק על תוס', וס"ל דבאמת עיקר הפוסר הוא האחות אשה, וממילא, כיון דפטורה מיבום, יש לה ג"כ האיסור אשת אח. ואי' בשיעורי ר' שמואל בביאור דברי התוס', דלא ניתר האשת אח שלא לצורך, וכיון דאם ניתר האשת אח עדיין תהי' אסורה להתייבם משום אחות אשה, א"כ לא ניתר האשת אח, דנמצא דשלא לצורך הוא, כיון דבלא"ה אינה עומדת ליבום. וביאר (רס"ג) הא דרש"י לא ס"ל כן, או משום דס"ל דאף אם לא הותר האשת אח שלא לצורך, מ"מ זה רק אסורה ליבום, אבל אינו פוטרה מחליצה, ויהי' כחייבי לאוין ועשה, דאף דאסורה להתייבם, מ"מ אולי לא חל האיסור אשת אח בתוקפו כדי לפוטרה גם מחליצה, ולכן כ' רש"י דגם יש כאן האיסור אחות אשה. אי"נ, דכיון דמה דלא ניתר האשת אח הוא רק משום שהוא שלא לצורך, א"כ לא סגי בזה לפטור הצרה, ולכן צריך רש"י לכתוב דהפטור הוא משום אחות אשה. (ולכאו' משמע מדבריו דביסוד מסכים רש"י לתוס' דגם יש לפוטרה מדין אשת אח, אלא דפטורה גם משום אחות אשה, וכל הנדון הוא למה הי' צריך רש"י לנקוט הא דאחות אשה. אבל מדברי הגרי"ז משמע להיפך, ד"ל דגם תוס' מסכים דפטורה משום אחות אשה, אלא דצריך הפטור של אשת אח כדי לפטור צרתה, דכיון דעדיין לא חל האיסור אחות אשה, א"א שהאיסור אחות אשה יפטור צרתה, ולכן צריך דוקא שהפטור יהי' ע"י האשת אח.)